

РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНЕ ПРАВО. ПОЛІТИКА В СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Митрофанова Ю.С.

КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВопОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ (СТАТТІ 152 ТА 153 КК УКРАЇНИ)

УДК 343.3/7

Постановка проблеми. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи посягають на невід’ємну особисту сферу людського життя. Кримінальне законодавство, яке регулює таку сферу, з урахуванням сучасних реалій оновлюється, вдосконалюється, що обумовлює необхідність дослідження та уточнення нововведень. З теоретичної та практичної точок зору важливо не тільки правильно розуміти загальні положення законодавства, що передбачають відповідальність за вчинення вказаних кримінальних правопорушень, але й кваліфікуючі ознаки цих дій. Згідно із чинної редакції Кримінального кодексу України (далі – КК України) в ст. 152 «Зґвалтування» та ст. 153 «Сексуальне насильство» кваліфікуючими ознаками зазначених кримінальних правопорушень передбачено у ч. 2 – вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152 – 155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв’язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов’язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; у ч. 3 – вчинення кримінальних правопорушень групою осіб, або вчинення таких дій щодо

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

неповнолітньої особи; ч. 4 – вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди; а у ч. 5 – тяжкі наслідки, що спричинені протиправними діями [1]. Точне розуміння зазначених ознак – запорука правильної кваліфікації правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Аналіз літератури. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості досліджували такі вчені, як М.І. Бажанов, О.О. Дудоров, С.Г. Киренко, С.Р. Тагієв, М.І. Хавронюк, А.П. Шеремет, К.В. Юртаєва та ін. Слід наголосити, що більшість досліджень присвячені застарілій редакції статей про кримінальну відповідальність за сексуальне насильство. За останні роки даній тематиці більш детальну увагу приділяли О.О. Дудоров та М.І. Хавронюк.

Ціллю статті є аналіз та розкриття кваліфікуючих ознак кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості згідно зі статтями 152 та 153 КК України.

Виклад основного матеріалу. Згвалтуванням вважається вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (ст.152 КК України), а сексуальним насильством – вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (ст. 153 КК України) [1].

В науці кримінального права за ступенем суспільної небезпечності передбачених кримінально караних діянь складає кримінальних правопорушень традиційно поділяють на три види: основні (прості), привілейовані (з пом'якшувачими обставинами) і кваліфіковані (з обтяжувачими обставинами (кваліфікуючими ознаками)). Різновидом кваліфікованих складів кримінальних правопорушень є особливо кваліфіковані склади (з особливо обтяжувачими обставинами) [2, с. 65].

Чинна редакція ст. 152 та ст. 153 КК України складається із шести частин та містить такі кваліфікуючі ознаки: повторність;

вчинення зґвалтування особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152 – 155 КК України; щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винуватий перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; щодо особи у зв'язку з виконанням нею службового, професійного чи громадського обов'язку; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Особливо кваліфікуючими ознаками зґвалтування визначають: вчинення злочину групою осіб (ч. 3 ст. 152 КК України); зґвалтування неповнолітньої (ч. 3 ст. 152 КК України); зґвалтування особи, яка не досягла 14 років (ч. 4 ст. 152 КК України); спричинення тяжких наслідків (ч. 5 ст. 152 КК України); дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами четвертою або п'ятою статті 153, статтю 155 або частиною другою статті 156 КК України (ч. 6 ст. 152 КК України). Особливо кваліфікуючими ознаками сексуального насильства визначають: вчинення злочину групою осіб (ч. 3 ст. 153 КК України); сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи (ч. 3 ст. 153 КК України); сексуальне насильство особи, яка не досягла 14 років (ч. 4 ст. 153 КК України); спричинення тяжких наслідків (ч. 5 ст. 153 КК України); дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами четвертою статті 152, статтю 155 або частиною другою статті 156 КК України (ч. 6 ст. 153 КК України).

Повторність як кваліфікуюча ознака кримінального правопорушення зґвалтування чи сексуального насильства має місце у разі, коли його вчинила особа, яка раніше вже вчиняла зґвалтування чи сексуального насильства. Для визнання кримінального правопорушення вчиненим повторно не мають значення стадії вчинених особою кримінальних правопорушень, вчинення їх одноособово або у співучасті.

Продовжуване кримінальне правопорушення однієї і тієї ж потерпілої особи, коли суб'єкт діє без значної перерви у часі, що охоплюється його єдиним кримінально-протиправним наміром, виключає ознаку повторності.

Слід зазначити, що якщо щодо однієї і тієї ж потерпілої особи вчинено зґвалтування, а потім сексуальне насильство чи навпаки, то вказані злочини слід кваліфікувати самостійно; при цьому останній із вчинених злочинів має кваліфікуватись з урахуванням повторності однорідних кримінальних правопорушень.

При вчиненні двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152, 153 КК України, відповідальність за які встановлено різними частинами, а також при вчиненні в одному випадку замаху або співучасті у цьому кримінальному правопорушенні, а в іншому закінченого зґвалтування чи сексуального насильства дії винуватого слід кваліфікувати за сукупністю складів вказаних кримінальних правопорушень. При цьому кваліфікація дій суб'єкта ще й за ч. 2 ст. 152 КК не потрібна, однак, ознака повторності має бути зазначена обвинуваченні і підлягає врахуванню при призначенні покарання.

У разі вчинення зґвалтування або сексуального насильства особою, яка раніше вчинила будь-яке кримінальне правопорушення, передбачене статтями 153 – 155 КК України, за яке вона не була засуджена, її дії треба кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень – за ч. 2 ст. 152 КК України (якщо відсутні ознаки, передбачені частинами 3 – 5 цієї статті) і відповідною частиною ст. 153, ст. 154 або ст. 155 КК України [3, с. 39 – 40]. Тобто повторність при зґвалтування або сексуальному насильстві має місце як при тотожних, так й однорідних кримінальних правопорушеннях.

Вчинення зґвалтування або сексуального насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах означає, що потерпілим від злочину є: подружжя чи колишнє подружжя (дружина щодо свого чоловіка або чоловік щодо своєї дружини), тобто особа, з якою суб'єкт кримінального правопорушення перебуває в зареєстрованому шлюбі або перебував у ньому до розлучення; особа, з якою суб'єкт кримінального правопорушення перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. Тобто мова йде про осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (зокрема

особи, які не перебувають в зареєстрованому шлюбі, але спільно проживають,) або мали відповідні стосунки в минулому.

Дії щодо особи у зв'язку з виконанням цієї службового, професійного чи громадського обов'язку слід констатувати в тому разі, коли мотивом вчинення кримінального правопорушення стало або прагнення перешкодити потерпілій особі в момент посягання або в майбутньому виконувати відповідний обов'язок, або помста за виконання цього обов'язку в минулому [3, с. 39 – 40].

Вчинення зґвалтування або сексуального насильства жінки, яка завідомо для винуватого перебувала у стані вагітності. Для цієї кваліфікуючої ознаки важливо, щоб суб'єкт кримінального правопорушення знав про стан потерпілої особи. Суб'єкт кримінального правопорушення повинен усвідомлювати, що своїми діями він може нанести шкоду не тільки жінці, а й для життя та здоров'я майбутньої дитини.

Наступною, вже особливо кваліфікуючою ознакою кримінальних правопорушень зґвалтування та сексуального насильства законодавець розміщує у ч. 3 статей 152 і 153 вчинення кримінального правопорушення групою осіб, або щодо неповнолітньої особи.

В науці кримінального права зазначається, що кримінальні правопорушення, в тому числі зґвалтування та сексуальне насильство, вважаються вчиненими групою осіб, якщо у них брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців) без попередньої змови між собою (ч. 1 ст. 28 КК України), тобто особи, ознаки яких зазначено у ч. 2 ст. 27 КК України. Виконавцями (співвиконавцями) вважаються особи, які діють узгоджено, з єдиним умислом, і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину [4, с. 144, 149; 5, с. 186]. Отже, за змістом кримінального закону кримінальне правопорушення визнається вчиненим групою осіб, коли: 1) участь у ньому брали як співвиконавці не менш як два суб'єкти; 2) безпосередня участь співвиконавців у вчиненні хоча б однієї дії, що утворює повністю чи частково об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення. Для інкримінування цієї кваліфікуючої ознаки не вимагається попередня змова між учасниками злочину; узгодженість дій співвиконавців може

виникнути безпосередньо в процесі зґвалтування [6, с. 43, 51 – 52].

Задля розкриття предмета цього дослідження доцільно провести також аналіз норм попередньої редакції КК України, які регулювали правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особливості. Так, ч. 3 ст. 152 КК «Зґвалтування» та ч. 2 ст. 153 «Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом» також містили однією з кваліфікуючих ознак правопорушення його «вчинення групою осіб». Стосовно цих норм зазначалося, що зґвалтування вчинене групою осіб, має місце тоді, коли група з двох або більше осіб-співвиконавців діє узгоджено з метою вчинення статевих зносин з однією або кількома потерпілими особами. Узгодженість дій передбачала усвідомленість кожним учасником групи того, що його поведінка сприяє спільному вчиненню зґвалтування [7, с. 191, 205]. У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 вказано, що злочин, передбачений ст. 152 чи ст. 153 КК України, визнається вчиненим групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у ч. 2 ст. 27 КК України. При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину. У разі, коли із групи осіб, які вчинили зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, лише одна особа є суб'єктом злочину, а решта осіб внаслідок неосудності або у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, чи з інших підстав не можуть бути суб'єктами злочину, дії винної особи, яка за таких обставин притягується до кримінальної відповідальності, не можна розглядати як вчинення злочину групою осіб [7, п. 9].

Чинні редакції ст. 152 та ст. 153 КК України, передбачають іншу складову об'єктивної сторони складу кримінальних правопорушень. Так, згідно ч. 1 ст. 152 КК України зґвалтування – це вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з вико-

ристанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи. Згідно ч. 1. ст. 153 КК України сексуальне насильство – це вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов’язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи. Отже, виконавцем (співвиконавцем) зґвалтування та сексуального насильства є особа, яка вчиняє вказані дії сексуального характеру.

На думку О.О. Дудорова та М. І. Хавронюка, співвиконавством зґвалтування може розглядатись дії особи, яка не вчиняла і не мала наміру вчинити сексуальне проникнення в тіло потерпілого, але забезпечувала недобровільність вказаного проникнення іншою особою; вчиняла дії, які позбавили потерпілого можливості уникнути сексуального проникнення (зокрема, застосування до потерпілого фізичного або психічного насильства). Таким чином, співвиконавцем зґвалтування групою осіб може виступити і той, хто не здатен бути суб’єктом індивідуального зґвалтування, якщо цей злочин набуває вигляду гетеросексуального коїтусу за відсутності добровільної згоди (імпотент, жінка при зґвалтуванні особи жіночої статі тощо) [3, с. 140]. На кваліфікацію зґвалтування групою осіб як закінченого злочину для всіх співвиконавців не впливає те, чи вдалося кожному із гвалтівників здійснити сексуальне проникнення в тіло потерпілої особи [6, с. 43].

Погоджуючись з О.О. Дудоровим та М.І. Хавронюком, ми також вважаємо, що для зґвалтування, вчиненого групою осіб за чинною редакцією ст. 152 КК України не має обов’язковості проникнення в тіло іншої особи, має значення єдиний умисел співучасників – зґвалтування. При тому не має значення чи був він спланований заздалегідь чи виник раптово в процесі вчинення кримінального правопорушення.

Тобто, зґвалтування та сексуальне насильство, вчинене групою осіб вважається тоді, коли у вчиненні кримінального правопорушення приймали участь два і більше суб’єктів, яких об’єднавав єдиний умисел. Для зґвалтування не має значення стать і чи здійснили всі учасники проникнення в тіло потерпілої особи. Для виконання групою осіб об’єктивної сторони ст. 152 та ст. 153 КК України достатньо мати єдиний умисел та застосування фізично-

го або психічного насильства, що насамперед впливає на добровільну згоду потерпілої особи.

С.Р. Тагієв та О.О. Дудоров зазначають, що потрібно відрізнити співучасть у зґвалтуванні, що не є співвиконавством від зґвалтування, вчиненого групою осіб. За ч. 5 ст. 27 і відповідною частиною ст. 152 КК як пособництво у зґвалтуванні слід кваліфікувати дії осіб, які сприяють його вчиненню. Наприклад, заманювання жертву у місце посягання на неї, надання приміщення для статевих зносин, застосування насильства до того, хто намагається перешкодити вчиненню кримінального правопорушення [7, с. 194]. Щодо зґвалтування вчиненого групою осіб, О.О. Дудоров зазначає, що група осіб при зґвалтуванні відсутня, якщо декілька суб'єктів гвалтують одну потерпілу особу, однак не узгоджують при цьому свої дії і не сприяють один одному, в такому випадку кожен із гвалтівників несе самостійну відповідальність [6, с. 43]. Слід зазначити, що для зґвалтування, вчиненого групою осіб, не має значення стать суб'єктів кримінального правопорушення та потерпілої особи. Це може бути особа як чоловічої, так і жіночої статі.

Говорячи про групу осіб необхідно зазначити, що більшість статей Кримінального кодексу України кваліфікуючою ознакою містять групу осіб за попередньою змовою. В розглядуваному випадку законодавець вказав тільки вчинення протиправного діяння групою осіб, що є позитивним, так як в такому випадку під цю ознаку підпадає кримінальне правопорушення, вчинене як групою осіб без попередньої змови, так і за попередньою змовою, що робить поняття більш ширшим.

Поряд із кримінальним правопорушенням вчиненим групою осіб необхідно сказати й про організовану групу. Статті 152 та 153 КК України не містять як окрему особливо кваліфікуючу ознаку вчинення діяння організованою групою. Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з роз-

поділом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Також слід звернути увагу на віднесення у статтях 152 і 153 КК групи осіб саме до особливо кваліфікуючих ознак. Зробивши аналіз Кримінального кодексу України щодо кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, в яких група осіб є кваліфікуючою ознакою і розміщена поряд з повторністю у других частинах статей, слід дійти до висновку, що нова редакція статей 152 та 153 КК порушують систему законотворення. Тому було б доречно розмістити таку ознаку як вчинення діяння групою осіб у других частинах цих статей як кваліфікуючу ознаку разом з повторністю, а не як особливо кваліфікуючу ознаку, а вчинення зазначених діянь організованою групою додати до частин третіх статей 152 та 153 КК України – як особливо кваліфікуючу ознаку.

Наступною особливо кваліфікуючою ознакою ч. 3 ст. ст. 152 та 153 КК України є дії вчинені щодо неповнолітньої особи. В чинній редакції законодавець змінив термін «...неповнолітньої чи неповнолітнього» на «...неповнолітньої особи». Неповнолітньою вважається особа віком від 14 до 18 років.

Четверта частина ст. ст. 152, 153 КК України містить нову для цих статей особливо кваліфікуючу ознаку – дії вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди. Цим доповненням законодавець забезпечує охорону та статево недоторканість особі, яка не досягла чотирнадцяти років. Забороняється вчиняти дії зазначені у ст. 152 або ст. 153 КК України щодо особи, яка не досягла 14 років, незалежно від її добровільної згоди.

Відповідно до ч. 5 ст. 152 та ст. 153 КК України передбачено особливо кваліфікуюча ознака вчинених протиправних дій – спричинення тяжких наслідків. Слід вказати, що попередні редакції статей передбачали як особливо кваліфікуючу ознаку спричинення «особливо тяжких наслідків» (ч. 4 ст. 152 та ч. 3 ст. 153 КК). Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 особливо тяжкими наслідками, передбаченими ч. 4 ст. 152 та ч. 3 ст. 153 КК України можуть бути визнані, зокрема, смерть або самогубство потерпілої особи, втрата нею будь-яко-

го органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, які сталися внаслідок зґвалтування або насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом [8, п. 11].

Надане Пленумом Верховного Суду України трактування особливо тяжких наслідків зґвалтування та насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом без будь-яких змін пропонується правознавцями щодо тяжких наслідків вказаних правопорушень й для нової редакції статей 152, 153 КК України [4, с. 145; 5, с. 45 – 47; 9, с. 98]. Отже, в сучасній науковій літературі поняття «тяжкі наслідки» як особливо кваліфікуюча ознака кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 152 та 153 КК України, ототожнюється з поняттям «особливо тяжкі наслідками». Вважаємо, що така позиція є дискусійною.

По-перше, «тяжкі наслідки» – наскрізне поняття, яке передбачено у різних статтях КК України. Зокрема, під тяжкими наслідками, завданими злочином, передбаченим п. 5 ч. 1 ст. 67 КК України розуміють суспільно-небезпечні (майнові, фізичні, моральні та інші) зміни в об'єкті кримінально-правової охорони, які викликані вчиненням злочину [10, с.163; 11, с. 352].

Розглядаючи зміст тяжких наслідків у ч. 2 ст. 271, ч. 2 ст. 272, ч. 2 ст. 273, ч. 2 ст. 274, ч. 2 ст. 275 КК України Пленум Верховного Суду України у постанові від 12.06.2009 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» зазначив, що під іншими тяжкими наслідками слід розуміти випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам, шкоди у великих розмірах підприємству, установі, організації чи громадянам, а так само тривалий простій підприємств, цехів або їх виробничих дільниць [12]. Отже, в науці кримінального права поняття «тяжкі наслідки» є більш ширшою категорією ніж поняття «особливо тяжкі на-

слідки». Тяжкими наслідками можуть, зокрема, визнаватися не тільки смерть однієї чи декількох осіб, значна шкода здоров'ю людей, а й заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень, майнова шкода тощо.

По-друге, попередні редакції статей 152, 153 КК України передбачали вчинення цих кримінальних правопорушень насильницьким способом, тобто шляхом застосування фізичного насильства, погрози його застосування або використання безпорадного стану. Чинні редакції статей 152, 153 КК України не передбачають вказаних способів вчинення правопорушень. Кримінальна відповідальність настає у випадку вчинення дій сексуального характеру без добровільної згоди потерпілої особи. Однак, як правильно вказується в літературі, на добровільність згоди потерпілої особи впливає безліч факторів: фізичне насильство, погроза його застосуванням, погроза іншого змісту (наприклад, погроза знищенням чи пошкодженням майна як потерпілої, так й іншої особи, погроза обмеженням прав, свобод чи законних інтересів потерпілої або іншої особи), обман, використання щодо особи її матеріальної чи службової залежності, безпорадного чи уразливого стану [6, с. 22]. Отже, тяжкі наслідки згвалтування та сексуального насильства не можуть обмежуватися тільки шкодою для життя або здоров'я потерпілої особи. Внаслідок впливу на добровільність згоди потерпілої особи, може бути завдана шкода не тільки життю або здоров'ю потерпілої особи, а і майнова шкода, шкода волі, честі та гідності, правам, свободам та законним інтересам особи тощо.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що кваліфікуючі ознаки мають важливе значення для правильної кваліфікації, тому потребують досліджень та уточнень для їх подальшого правильного розуміння.

Слід звернути увагу на недоцільність віднесення ознаки вчинення діяння групою осіб саме до особливо кваліфікуючих ознак. Пропонуємо, розмістити ознаку вчинення діянь групою осіб у другій частині статей як кваліфікуючу ознаку разом з повторністю, а не як особливо кваліфікуючу ознаку. З частин третіх статей 152 та 153 КК України вилучити особливо кваліфікуючу ознаку

«групою осіб» та додати особливо кваліфікуючу ознаку «організованою групою».

Щодо правильного розуміння тяжких наслідків як особливо кваліфікуючої ознаки кримінальних правопорушень, передбачених частинами 5 статей 152 і 153 КК України слід розуміти, фізичну, моральну та матеріальну шкоду для потерпілої особи. Фізична шкода для життя та здоров'я потерпілої особи включає, зокрема, смерть або самогубство потерпілої особи, втрату нею будь-якого органу чи втрату органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, каліцтво статевих органів, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини. Поняття моральної та матеріальної шкоди, як тяжких наслідків згвалтування та сексуального насильства, потребує подальших наукових досліджень.

1. *Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n975> (дата звернення: 14.12.2022 р.).*
2. *Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : науково-практичний посібник. Харків : Право, 2018. 142 с.*
3. *Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) : за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. 288 с.*
4. *Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова та ін.; за ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2020. 656 с.*
5. *Кваша О. О., Харко Д. М. Виконавець злочину у структурі співучасті : монографія. Київ : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2015. 224 с.*
6. *Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. порадник / О.О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. 92 с.*

7. *Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т.1. Луганськ: видавництво «Еталон-2», 2012. 780 с.*
8. *Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text> (дата звернення: 14.12.2022 р.).*
9. *Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. X. : Право, 2010. 608 с.*
10. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 4-те вид., перероб. та допов. К. : Юрид. думка, 2007. 1184 с.*
11. *Музика А. А. Причинний зв'язок у кримінальному праві: сучасний стан проблеми / А. А. Музика, С. С. Багіров // Альманах кримінального права : збірник статей / відп. ред. П. П. Андрушко, П. С. Берзін. К. : Правова єдність, 2009. Вип. 1. 352–353 с.*
12. *Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 № 7 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09#Text> (дата звернення: 14.12.2022 р.).*

Митрофанова Ю. С. Кваліфікуючі ознаки кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості (статті 152 та 153 КК України)

У роботі розглянуто питання щодо кваліфікуючих ознак кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, передбачених статтями 152 та 153 КК України, висвітлені дискусійні аспекти розглядуваної проблематики, виявлені певні неточності чинного закону про кримінальну відповідальність за вказані діяння та надано пропозиції стосовно вдосконалення деяких кваліфікуючих ознак, передбачених цими статтями КК.

Ключові слова: кваліфікуючі ознаки, особливо кваліфікуючі ознаки, група осіб, організована група.

Mytrofanova Y.S. Aggravating circumstances of criminal offences against sexual freedom and sexual inviolability (Articles 152 and 153 of the Criminal Code of Ukraine)

The article deals with the issue of aggravating circumstances of criminal offenses against sexual freedom and sexual inviolability under Articles 152 and 153 of the Criminal Code of Ukraine. It highlights the controversial aspects of the issues under consideration, identifies certain inaccuracies in the current legislation on criminal

liability for these acts, and makes proposals for improving some of the aggravating circumstances provided for in these articles of the Criminal Code.

First of all, it should be noted that most articles of the Criminal Code of Ukraine contain an aggravating feature of a group of persons by prior conspiracy. The legislator has specified only the commission of an unlawful act by a group of persons, which is positive, since in this case this feature covers an offense committed by a group of persons without prior conspiracy, as well as with prior conspiracy, which makes the concept broader. The author does not agree with the classification of a group of persons as a particularly aggravated offense in articles 152 and 153 of the Criminal Code. Having analyzed the Criminal Code of Ukraine in terms of aggravating and particularly aggravating features, in which a group of persons is an aggravating feature and is placed together with repetitions in other parts of the articles, the author concludes that the new version of Articles 152 and 153 of the Criminal Code violates the legislative system. Attention is also drawn to the fact that Articles 152 and 153 of the Criminal Code of Ukraine do not contain an aggravating feature of committing an act by an organized group.

In this regard, it is proposed to include such a feature as the commission of an act by a group of persons in the second parts of these articles of the Criminal Code of Ukraine as an aggravating feature together with repetition, and not as a particularly aggravating feature, and to include the commission of these acts by an organized group in the third parts of articles 152 and 153 of the Criminal Code of Ukraine - as a particularly aggravating feature.

The author also paid special attention to the issue of the correct understanding of grave consequences as a particularly aggravating feature of criminal offenses under parts 5 of Articles 152 and 153 of the Criminal Code of Ukraine. The author suggests that grave consequences include physical, moral and material damage caused to the victim.

Keywords: aggravating circumstances, particularly aggravating circumstances, group of persons, organized group.